

BOSHLANG‘ICH TA‘LIMDA TEXNOLOGIYA FANINI O‘QITISHDA XALQARO BAHOLASH MEZONLARIGA YO‘NALTIRILGAN TOPSHIRIQLARDAN FOYDALANISH METODIKASI

Vaxabova Gulandon Madamin qizi

Namangan davlat pedagogika instituti magistranti

Ilmiy maslahatchi: Muhitdinova Jamila Ruslanovna

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.23339958>

Annotatsiya. Ushbu maqolada boshlang‘ich ta‘limda texnologiya fanini o‘qitish jarayonida xalqaro baholash dasturlarida ustuvor bo‘lgan fikrlash va amaliy faoliyatlarni shakllantirish masalasi yoritiladi. O‘quvchilarning o‘qib tushunish, axborotni ajratish, taqqoslash, o‘lchash, rejalashtirish, muammoli vaziyatga yechim topish, amaliy mahsulot yaratish va natijani baholash ko‘nikmalarini rivojlantirish imkoniyatlari, PIRLS va TIMSS yo‘nalishlari tahlil qilinadi.

Kalit so‘zlar: boshlang‘ich ta‘lim, texnologiya, xalqaro baholash, PIRLS, TIMSS, kompetensiya, o‘qish savodxonligi, amaliy topshiriq, kreativ fikrlash, baholash.

Аннотация. В данной статье рассматривается вопрос формирования мышления и практических навыков, являющихся приоритетными в международных программах оценки в процессе обучения технологиям в начальном образовании. Анализируются возможности развития у учащихся навыков понимания прочитанного, разделения информации, сравнения, измерения, планирования, решения проблем, создания практических продуктов и оценки результатов, а также направления программ PIRLS и TIMSS.

Ключевые слова: начальное образование, технологии, международная оценка, PIRLS, TIMSS, компетенции, грамотность чтения, практическое задание, творческое мышление, оценка.

Abstract. This article examines the development of thinking skills and practical activities-prioritized in international assessment programs—within the context of teaching the subject of Technology in primary education. It analyzes opportunities to foster students' skills in reading comprehension, information extraction, comparison, measurement, planning, problem-solving, creating practical products, and evaluating results, while also considering the frameworks of PIRLS and TIMSS.

Keywords: primary education, technology, international assessment, PIRLS, TIMSS, competence, reading literacy, practical task, creative thinking, assessment.

Bugungi ta‘limda o‘quvchining bilimni tayyor holda o‘zlashtirishi bilan bir qatorda, uni yangi va amaliy vaziyatlarda qo‘llay olishi muhim natija hisoblanadi. Boshlang‘ich ta‘limda shakllangan o‘qish, tahlil qilish, taqqoslash, muammoni hal etish va o‘z faoliyatini baholash ko‘nikmalari keyingi ta‘lim bosqichlari uchun muhim poydevordir. O‘zbekiston Respublikasida ta‘lim sifatini xalqaro mezonlar asosida baholashga e‘tibor kuchaymoqda. Vazirlar Mahkamasining 2018-yil 8-dekabrda 997-son qarorida xalqaro tadqiqotlarni tashkil etish, jumladan PIRLS va TIMSS tadqiqotlarida ishtirok etish vazifalari belgilangan. Bu jarayon

ta‘lim mazmunida o‘quvchining faqat faktik bilimlarini emas, balki bilimdan foydalanish va fikrlash jarayonlarini rivojlantirish zaruratini kuchaytiradi.

Texnologiya fani bunday kompetensiyalarni amaliy faoliyat bilan bog‘lash uchun qulay imkoniyat yaratadi. O‘quvchi materialni tanlaydi, o‘lchaydi, rejalashtiradi, yasaydi, tekshiradi va natijani baholaydi. Demak, xalqaro baholashga mos faoliyatlarni texnologiya darsiga integratsiyalash uchun tabiiy metodik zamin mavjud. Kompetensiyaviy yondashuv bilim, ko‘nikma va malakalarni alohida emas, balki faoliyat jarayonida bir butun holda namoyon etishni nazarda tutadi. O‘quvchi buyum tayyorlash jarayonida material xususiyatini bilishi, undan foydalanish usulini tanlashi, ish tartibini belgilashi va yakuniy natijani tekshirishi kerak. Shu sababli topshiriqlarni qayta loyihalashda “nima yasash” bilan cheklanmasdan, “nima uchun”, “qanday”, “qaysi usul samaraliroq” va “natijani qanday tekshiramiz” kabi savollarni kiritish maqsadga muvofiq.

PIRLS 4-sinf o‘quvchilarining o‘qish va tushunish jarayonlarini baholashga qaratilgan. Texnologiya darsida ushbu yo‘nalishdagi faoliyatlarni yo‘riqnoma, texnologik xarita, jadval, chizma va amaliy vaziyatli matnlar orqali berish mumkin. Masalan, qog‘ozdan quti yasash bo‘yicha yo‘riqnoma beriladi. O‘quvchi undan materiallar ro‘yxatini, ish bosqichlarini va xavfsizlik talablarini ajratadi. Keyin “Nima uchun aynan shu ketma-ketlikda ishlash kerak?” savoliga javob beradi. Bunda o‘qish savodxonligi bevosita texnologik faoliyatga xizmat qiladi.

TIMSS yo‘nalishidagi faoliyatlarni texnologiya darsida o‘lchash, taqqoslash, miqdoriy munosabatlarni aniqlash, material xususiyatlarini kuzatish, konstruksiyani tekshirish va amaliy muammoni hal qilish orqali tashkil etish mumkin. Masalan, 4-sinf o‘quvchisiga 20 sm × 15 sm kartondan kichik saqlagich tayyorlash topshirig‘i beriladi. O‘quvchi material o‘lchamini hisobga oladi, buklash chiziqlarini belgilaydi, ortiqcha qismlarni aniqlaydi va tayyor mahsulotning barqarorligini tekshiradi. Bu vazifa matematika elementlari bilan birga texnologik fikrlashni rivojlantiradi.

Kompetensiyaga yo‘naltirilgan topshiriq modeli

Bosqich	O‘quvchi faoliyati	Natija
1. Vaziyat	Muammo va maqsadni aniqlaydi	Topshiriqni anglash
2. Axborot	Matn, rasm yoki chizmadan ma‘lumot ajratadi	Axborot savodxonligi
3. Reja	Material va ish ketma-ketligini tanlaydi	Mustaqillik
4. Amal	Buyum yoki model yaratadi	Texnologik kompetensiya
5. Tekshiruv	Natijani talab bilan solishtiradi	Tahlil
6. Refleksiya	Kamchilik va takomillashtirish yo‘lini aytadi	Baholash

4-sinf uchun namunaviy kompetensiyaga yo‘naltirilgan topshiriq: “Sinfimiz uchun foydali buyum yarating”. O‘quvchilarga qalamdon, kitob belgisi, qog‘oz saqlagich yoki stol usti tartiblagichini tayyorlash taklif etiladi. O‘quvchi buyum vazifasini tanlaydi, materialni belgilaydi, eskiz chizadi, ish bosqichlarini yozadi va mahsulotni tayyorlaydi. Yakunida o‘quvchi “Mahsulotim vazifani bajaryaptimi?”, “Material tanlovimni nima bilan asoslayman?”, “Mahsulotni qanday yaxshilagan bo‘lardim?” savollariga javob beradi. Shu tariqa oddiy amaliy

ish kompetensiyaviy topshiriqqa aylanadi. Kompetensiyaga yo‘naltirilgan texnologiya darsida baholash faqat tayyor mahsulotning ko‘rinishi bilan cheklanmasligi kerak. O‘quvchining topshiriqni tushunishi, rejalashtirishi, amaliy faoliyatni bajarishi, xavfsizlikka amal qilishi va natijani asoslay olishi ham hisobga olinadi.

Mezon	Yuqori	O‘rta	Boshlang‘ich
Tushunish	Talablarni to‘liq ajratadi	Asosiy talablarni ajratadi	Yordam bilan
Rejalashtirish	Mustaqil reja	Qisman yordam bilan	Tayyor reja
Bajarish	Aniq va xavfsiz	Mayda xatolar	Ko‘mak bilan
Muammoli yechim	Mustaqil yechim	Bitta yechim	Tayyor variant
Refleksiya	Asoslaydi va taklif beradi	Oddiy xulosa	Savol yordamida

Xulosa qilib shuni aytishimiz mumkinki, boshlang‘ich ta‘limda texnologiya fanini xalqaro baholash mezonlariga yo‘naltirish o‘quvchilarning amaliy faoliyatini yuqori darajadagi fikrlash jarayonlari bilan bog‘lash imkonini beradi. PIRLS yo‘nalishidagi matnni tushunish, axborotni ajratish va xulosa chiqarish ko‘nikmalari texnologik yo‘riqnomalar orqali; TIMSSga yaqin bo‘lgan o‘lchash, taqqoslash, mantiqiy fikrlash va amaliy muammoni hal qilish ko‘nikmalari esa konstruksiyalash va mahsulot yaratish topshiriqlari orqali rivojlantirilishi mumkin. Shu sababli texnologiya darslarida topshiriqlarni kompetensiyaviy asosda ishlab chiqish boshlang‘ich ta‘lim sifatini oshirishning muhim metodik yo‘nalishlaridan biridir. Taklif etilgan model o‘quvchini topshiriqni tushunishdan boshlab, mustaqil rejalashtirish, amaliy bajarish va natijani asoslashgacha olib boradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasining “Ta‘lim to‘g‘risida”gi Qonuni. O‘RQ-637-son, 2020-yil 23-sentabr.
2. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2017-yil 6-apreldagi 187-son qarori. “Umumiy o‘rta va o‘rta maxsus ta‘limning davlat ta‘lim standartlarini tasdiqlash to‘g‘risida”.
3. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2018-yil 8-dekabrdagi 997-son qarori. “Xalq ta‘limi tizimida ta‘lim sifatini baholash sohasidagi xalqaro tadqiqotlarni tashkil etish chora-tadbirlari to‘g‘risida”.
4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 29-apreldagi PF-5712-son Farmoni. “O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta‘limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”.
5. O‘zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta‘limi vazirligi. PIRLS xalqaro tadqiqotiga tayyorgarlik bo‘yicha rasmiy metodik materiallar. - Toshkent.
6. O‘zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta‘limi vazirligi. Umumiy o‘rta ta‘lim maktablari uchun “Texnologiya” fani. - Toshkent.